

# Jerusalem: Pacaiturongan Iti Padto Ti Biblia

“Pagbalinecto ti Jerusalem a casla baso ti arac. Uminomto dagiti nasion iti licmutna ket agbasingbasingdanto a casla nabartec...Pagbalinecto ti Jerusalem a nadagsen a bato. Madunorto ti nasion a mangpadas a mangbagcat kencuana. Agmaymaysanto dagiti amin a pagilian ti lubong a mangraut kencuana” (Zacarias 12:2-3).

Imbaga ti Bilia ti casasaad ti capitolio nga Jerusalem idi ugma a cas nasantoan a ciudad ken cas tipo ti Sodoma ken Egipto, dua a ciudad idi ugma a tipo ti basol. Casupadi daytoy iti ciudad a pagdaydayawan dagiti tallo a dadackel a religion.

Dagiti pannagsasao a casla macaited iti cari ti cappia kellaat lattan a narba idi 2000, a nangiturong iti mano a lawas ti nadara a kinarungsot iti las-ud ti naudi a sumagmamano a bulan ti tawen. Ti nagtengnga a pagsisinnuppiatan a banag isu ti di-pannaginmamung dagiti Israelita ken Palestiniano no siasino ti mangtengngel iti Jerusalem.

Iti maysa nga articulo ti *The New York Times* cabayatan ti tungtongan ginupgopna ti paricut: “Manmano ti nalayang a pannacaisalaysay iti Jerusalem cadagiti pangpangulo nga Israelita wenno Palestiniano iti aniaman a banag no di nangisit-ken-puraw a termino. Isut ‘agnanayon, di-nabingay a capitulo’ ti Israel, para iti maysa nga ima, ken ‘iti masacbayan a capitulo ti estado Palestino,’ para iti sabali; casla di-mapagcaycaysa a capanunotan a nangiturong cadagiti adu a masirib a politico a nangirecomendar a baybay-an a di-mawacnitan a paricut iti agdama, ken naipagarup a caudian a tungtongan iti cappia” (Mayo 21, 2000).

Ti cabaraan a pagsasalisan a paset ti ciudad isu ti disso a maaw-awagan ti Bantay ti Templo, ti nacaipasdecan ti dua a mosque Islamico casta met iti Akinlaud a Padir dagiti patpatacder ti templo a dinadael dagiti Romano dandani 2,000 a tawen ti naglabasen, nga isut’ napangruna cadagiti Judio. Namnamaen dagiti Palestiniano iti panangtuntonda iti agnanayon a panagturayda iti dayta a disso ken ti pananggun-odda iti naisangayan a balligi iti nabaybayagen a panagririri dagiti Arabo ken Judio.

Talaga, a ti casasaad ti Jerusalem agtalinaed a di-mawacnitan ken isut dackel a bato a pacaitibcolan iti aniaman a panagem a macaragpat iti adda caipapananna a panagtutulag.

Impadto ni profeta Zacarias ti nagtengngat politica a pagsaadan ken nariribuc a casasaad ti ciudad iti panungpalan a tiempo: “Kitaenyo, pagbalinecto ti Jerusalem a casla baso ti arac. Uminomto dagiti nasion iti licmutna ket agbasingbasingdanto a casla nabartec...Pagbalinecto ti Jerusalem a nadagsen a bato; madunorto ti nasion a mangpadas a mangbagcat kencuana. Agmaymaysanto dagiti amin a pagilian ti lubong a mangraut kencuana” (Zacarias 12:2-3).

## Ti Pacasaritaan iti Agtultuloy a Panagririri

Naggaputayo idia idin. Napagteng ti Jerusalem ti nagsasaruno a rebolusyon, pannacadarup, isusuco ken panagbisin – a napasarunoan iti panagtarimaan ken panagpatacderna manen. Iti tiempot’ cadackelan a dayagna isu idi panagturay ni Solomon, ti anac ti nalatac nga Ari David ti Israel. Pinatacder ni Solomon ti agdindinamag a templo a naisalaysay iti 1 ken 2 Ar-ari.

Bayat ti panaglabas dagiti adu a siglo ginubbuay ti Jerusalem iti adu a panagririri. Nagsinsinnublat dagiti Cristiano ken Muslim a nagpipinnatay gaput’ tarigagayda a mangtengngel iti “ciudad ti cappia.” Adu a ribu dagiti natay iti babaen ti bandera ti crus ken ti sinan-cawit a

bulan iti uneg dagiti padir ken ruanganna. Naminsan nga inawagan ni Aldo Huxley daytoy iti “dackel a pagpartian dagiti relihion.”

Nanipud idi 1948 agingga 1967 nagudua ti ciudad cadagiti Judio ken Arabo. Napaliiw ni mannurat ken bumitbitla Amos Oz a dagiti tawtawen manipud 1948 a nagingga 1967 naimatanganda ti Jerusalem a nabingay cadagiti cancanal salluadan ken barut siitan. Ti pagbabacalan iti nagbaetan ti Daya a Jerusalem a tengtenglen dagiti taga-Jordan ken ti Laud a Jerusalem a tengtenglen dagiti Israelita agsiccosicco ti panangdalapusna cadagiti napuoran a balbalay ken langalang a calcalsada; dagiti dadackel a piglat iti daga-nga-awan-taona minansaanna ti tengnga ti ciudad” (*Jerusalem: City of Mirrors*, 1990, p. 39).

Idi 1967 nagun-od ti Israel ti panangtengngel ken panangcaycaysana iti nasantoan a ciudad cabayatan daydi Innem-nga-Aldaw a Gubat. Nanipud idin impatalged dagiti Israelita cadagiti dadackel a relihion a macastrecda cadagiti isuamin a nasantoan a disso. Ti panangiduron a magun-odan ti pannacaurnos ti daga a pagtaengan dagiti Palestino isu manen ti nanglawag iti emosyonal a pannacaguyod ti Jerusalem.

Agtaltalinaed iti nabara a guranggura iti ngatoen ti disso ti Templo iti Bantay, ket talaga nga agtultuloy sadiay iti panagrissic ti panagbibinnusor.

### **Ti Talna Sacbay iti Bagyo**

Ipakita ti padto ti Biblia a ti Jerusalem isut tengnga dagiti napangruna a paspasamac sacbay ti yaay ni Cristo a mangipasec iti turayna iti rabaw ti daga. Riparenyo ti impalgac ni Jesus: “Iti casta, inton makitayo ‘Ti Nacabutbuteng a Mangdadael’ nga agtacder iti nasantoan a lugar a cas insao ni profeta Daniel, (maawatan coma ti agbasa ti caipapanan daytoy), masapul a cumamang dagiti adda idia Judea cadagiti bambantay” (Mateo 24:15-16).

Ibagbaga ni Jesus maipapan iti padto iti Daniel 9, a nacaibinsaan ti naipadto a yaay ti Mesias. Insalaysay ni Daniel “ti maysa a nacabutbuteng a mangdadael” (versiculo 27). Ti Dios ipalgacna ditoy iti panagririri a pacairamanan ti sacrificio ken catulagan (wenno aniaman a sabali a legal a pagaannamungan). Sipaparangarang a mapadasan ti Jerusalem iti aginana cadagiti panagririri dagiti bilbileg a taga-ruar intono makiraman ken mangidaulo— wenno mangipilit – iti mabiit a cappia cadagiti agdadangadang. Ngem iti casta a cappia isunto laeng iti calma sacbay ti camaudian a bagyo.

Riparenyo dagitoy nainayon a panangibinsa a nagtaud iti padto ni Jesus idia Oliveti: “Inton makitayo ti Jerusalem a linacub dagiti soldado, ammoenyo nga asidegen ti pannacadadaelna. Iti casta, masapul a cumamang dagiti adda idia Judea cadagiti bambantay. Masapul a pumanaw dagiti adda iti ciudad, ket dagiti adda iti away saandan a mapan iti ciudad.

“Ta dagitoy ‘Dagiti Aldaw ti Pannacadusa,’ tapno matungpal ti amin a cuna ti Nasantoan a Surat. Caasinto dagiti masicog ken dagiti tagtagibian cadagita nga aldaw! Dumtengto ti nacabutbuteng a didigra iti daytoy a daga, ket agdissuorto ti pungtot ti Dios cadagitoy a tattao. Addanto mapapatay cadacuada iti campilan ket maipanawto ti dadduma a cas balud cadagiti amin a pagilian. Baddebaddekento dagiti Gentil ti Jerusalem, agingga iti panagpatingga dagiti aldawda” (Lucas 21:20-24).

Ti Paltiing 11:2 ibagana cadatayo a daytoy a panawen dagiti gentil (saan-nga-Israelita) a mangtengngel iti Jerusalem agpaut iti 42 a bulan. Cabayatan daytoy isu met laeng a 3-1/2-a-tawen maysa a nabileg a tao ti mangidaulo iti militar, economico ken relihioso a bileg a

lumtuadto iti canibusanan a tiempo a mangituray iti entero a lubong (Paltiing 13). Daytoy dackel a bileg natalipuposanto ti panangbusorna iti Dios ket idadanesnanto ken castanto pay a papapataynanto dagiti matalec [tattao] ti Dios.

Iti dayta met laeng a tiempo, pagungarento ti Dios ti dua a sarsi idia Jerusalem a mangidarirag iti Kinapudnona [ti Dios] iti lubong nga ad-addanto pay ti pannacaipalab-ugna iti panangallilaw ti relihion (Paltiing 11:3-6). Agramrambacto ti lubong no mapapatay dagiti sarsi, calpasanna maclaadtanto no pagungaren ida ti Dios ket agbiagdanto manen (versiculo 7-13).

Iti Jerusalem agbalinto a dackel a pagbabacalan. Cuna ti Dios nga iti tiempo ti panungpalan “Ummongento ti APO dagiti amin a pagilian tapno darupenda ti Jerusalem. Maparmecto ti ciudad. Masamsamanto dagiti balbalay...” (Zacarias 14:1-2). Iti dayta a canito agsublinton ni Cristo ket gubatennanto dagiti armada a maummong iti aglawlaw ti Jerusalem (versiculo 3-4; Paltiing 19:11-19).

### **Dumtengto: Tenglen Dagiti Gentil ti Jerusalem?**

Cabayatanna, ti casasaad ti Jerusalem agur-uray ti pannacaagasna. Idiaya ngata ti Vaticano ti serviciona a mangtuccol iti galut Gordiano a mangtelled iti pannacaurnos ti cappia?

Idi Julio 2000, bayat ti pannakitaripnong dagiti pangpangulo ti Israel ken Palestina ken ni Presidente Clinto idia Campo David, indagdag ti papa ti pannacaituray ti Jerusalem babaen ti sangalubongan a pannalluad. “...Tarigagayac a kiddawen cadagiti amin a partido a dida baybay-an ti kinapangruna ti espirtual a casasaad ti ciudad ti Jerusalem, nga addaan cadagiti nasagradoan a luglugar ken comyunidad dagiti tallo a relihion monoteistico a nanglawlaw cadacuada,” kinunana.

Idi Septiembre inulitna ti tarigagayna iti sangalubongan nga ibaballaet idia Jerusalem: “Ti pacasaritaan ken agdama a pannacaammo iti nagtalintali a panaglilinnangen dagiti relihion iti Nasantoan a Daga castat casasaadna nga awan ti nalinteg ken napaut a cappia ti makita iti masacbayan no awan ti aniaman a kita ti itutulong nga agtaud iti comyunidad internacional.”

Nanipud idin dagiti taga-pagsarita dagiti Palestiniano ken Israelita, casta met dagiti sabali a pangpangulo nacional, immawagda iti ibaballaet a saan laeng nga aggapu iti Vaticano no dipay ket aggapu iti Unyon Europeo ken Dagiti Nagcaycaysa a Nasion. Umad-adu ti bilang dagiti umaw-awag iti apag-isu a castat kita ti solusyon a naipadto iti Biblia: ti pannacayallawat iti Jerusalem iti pannengngel ti gentil wenno Vaticano – wenno isuda a dua.

Maipapan iti natampocan a casasaad a mangalimuteng iti Jerusalem iti tiempo ti panungpalan, ni Jesus cunana: “Inton mangrugi dagitoy a mapasamac, tumacder ken tumangadcayo, ta asidegen ti pannacaisalacanyo” (Lucas 21:28).

Intono agsubli ni Cristo alawennanto ti naibaddebaddection a ciudad. Magamdannanto manen ti saadna cas ubbog ti lawag, pudno ken dayag. Intono agturayen ni Jesu Cristo idia Jerusalem, wayawayaananton ti sangcataoan ket isangpetnanton ti cappia ditoy nagugoran-gubat a lubong.

\*\*\*

*Impatarus ni: Pedro A. Fabroa (from: “Jerusalem: Focus of Biblical Prophecy,” by Darris McNeely, The Good News, Jan/Feb 2001)*